

AUTARKEIA

alumni Wijsbegeerte

Universiteit Utrecht

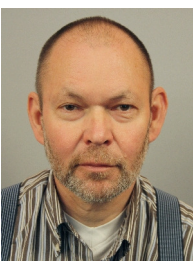
Nieuwsbrief - januari 2011

Universiteitsdag 26 maart 2011

Het middagprogramma wordt voor de vijftiende maal verzorgd door de UU alumnivereniging wijsbegeerte 'Autarkeia'.

Prof. dr. Floris Cohen zal spreken over 'natuurwetenschappers als filosofen'. Denkers als Aristoteles en Descartes waren niet alleen hoofdfiguren in de geschiedenis van het denken over de natuur in de Westerse traditie, maar ook - en misschien zelfs bovenal - wijsgeren. Nu is het onder historici van de natuurwetenschap gebruikelijk om daarnaast ook aan wetenschappers als Ptolemaeus, Copernicus, Galilei, Kepler, Bacon, Huygens en Newton een samenhangend geheel van wijsgerige opvattingen toe te schrijven. Die opvattingen zouden dan zelfs in beslissende mate richting aan hun natuurwetenschappelijk onderzoek hebben gegeven.

De spreker is bijzonder hoogleraar in de vergelijkende geschiedenis van de natuurwetenschap aan de Universiteit Utrecht. In zijn recent uitgekomen boek *How modern science came into the world. four civilizations, one 17th century breakthrough* (Amsterdam UP, 2010) komt de vraag aan de orde of dergelijke toeschrijvingen wel terecht zijn. In zijn mini-college zal hij nagaan hoe de verhouding tussen wijsbegeerte en natuurwetenschap in de periode van Copernicus tot Newton gezien moet worden.

Na de pauze, om 15:20 h, zal **Drs. Nico Krijn** spreken over de filosofische aspecten van 'oneindigheid'. Wie de natuurlijke getallen op een rijtje zet beseft dat hij almaar door kan gaan 1, 2, 3, ... Zo komt het oneindige om de hoek kijken. De oude Grieken dachten zelfs al na over het oneindige. In de negentiende eeuw ontdekt Cantor dat er niet één enkele soort oneindigheid is, maar ietsjes meer dan dat. Oneerbiedig gezegd komt Cantor met een hele die-rentuin van oneindigheden. Dat brengt moeilijkheden met zich mee. Zozeer zelfs dat de Nederlandse wiskundige Brouwer het helemaal oneens is met Cantor. In de lezing wordt met zo weinig mogelijk wiskunde een overzicht gegeven van 'het oneindige' vanaf de Grieken tot aan vandaag. En we vragen ons af of Aristoteles en Brouwer hetzelfde onder 'het oneindige' verstaan.

Colofon

Vereniging van Alumni van de Faculteit Wijsbegeerte van de Universiteit Utrecht 'Autarkeia'.

Informeel actief sinds 1994, opgericht 12 december 1996, KvK 40483493

De contributie bedraagt tien euro per jaar. Het banknummer is 2294471, t.n.v. Autarkeia, Utrecht

Bestuursleden

Voorzitter:
Bernard Verlaan
0650 506 654
bjernv@dds.nl

Penningmeester & secretaris:
Lies de Regt
0302 716 953
lies.de.reg@xmsnet.nl

Boriana Ivanova
0643 434 811
boriaantje@yahoo.ca

Nico Krijn
0610 680 732
nico_krijn@hotmail.com

John Reijnders
0620 708 199
rebro@hetnet.nl

Adviseur: Erna Kas

Locatie
Aanvang
Prijs

De Uithof, Leuvenlaan 21 Ruppertgebouw, zaal D.
14:00 h.

De toegang voor leden is **gratis**, Voor niet-leden bedraagt de toegangsprijs vijf euro, ter plaatse te voldoen.

Verslag Thé Pensant 13 november 2010

Bij het Thé Pensant sprak Prof. dr. Paul Mercken over Abélard. De trein had eerder die week in oktober wat nukken vertoond maar het was gelukt om op tijd in de Bakkerswinkel aan te komen. Het trapje in de keuken en een overloopje leidde tot de ons bekende sfeervolle en comfortabele huiskamer. Deze is prima geschikt voor de diepgaande discussies van Autakeia's Thé Pensant. Een stralende dame toonde met een wijds gebaar en gepaste trots de keurig gedekte theetafel. De gasten druppelden een voor een binnen en ook Paul Mercken arriveerde. Het vinden van een parkeerplaats was moeilijker, zo vertelde hij. Zoals gebruikelijk begon de bijeenkomst met wat geroezemoes en bijpraten over en weer. Sommigen zien elkaar hoofdzakelijk alleen bij deze bijeenkomsten. Als vanzelf kwam het tot een korte inleiding van Paul Mercken over Abélard (1079-1142). Paul Mercken zou de stelling verdedigen dat Abélard thuis hoort in de humanistische canon en stak van wal. Abélard ruilde het ridderschap als eerstgeborene in voor het twistgesprek en een leven als rondtrekkend redetwister. Hij daagde mensen voortdurend uit met het doel hen 'uit hun klooster', waarmee hij hun vastgeroeste inzichten bedoelde, te verjagen. Dat leidde in een aantal gevallen tot gevoelens van haat jegens hem. Maar dergelijke gevoelens van de 'verjaagde' kende hij niet. Zijn eindeloze gelijkhebbigheid leidde tot een verbanning naar het klooster St. Denis, waar hij meteen de rust verstoorde door te beargumenteren dat het klooster door een ander gesticht was. Voor Abélard was de rede een instrument waarmee alles begrepen kon worden. Daar dacht Augustinus anders over. Die zag het als een instrument om de hele waarheid van het geloof te begrijpen. Abélard had met Héloïse een buitenechtelijke zoon. Met haar voerde hij een uitgebreide correspondentie. Als 'gevallen vrouw' was ze in het klooster getreden. Héloïse stelde de rede en de logica ten dienste van haar klooster. Abélard gebruikte voor het formuleren van vragen de scholastieke methode. Dat wil zeggen:

Henk Visscher luisterend en rechts Paul Mercken aan het woord.

- onderzoek de authenticiteit van de bron,
- onderzoek eventuele herroepingen,
- controleer of een tekst uit z'n verband is gerukt,
- let op verschillende betekenissen van een woord.

In een brief uitte Héloïse dat zij zich schuldig voelde omdat ze vleeslijke verlangens naar hem had...

In zijn 'Sic et non', toonde Abélard 158 theologische kwesties waarvoor telkens zowel goede voor- als tegenargumenten te vinden waren. Eigenlijk wilde hij een nieuwe methode gebruiken voor de theologie. Dat leidde tot de 'sententia', een reeks van systematische uitspraken. Zijn methodiek voor de filosofie werd een methode voor het DENKEN. Het was geen methode voor het begrijpen van de WERKELIJKHEID. Geleidelijk verspreidde zijn methodiek zich en werd in alle scholen gebruikt. Zelf paste hij de methode toe op moraalwettigheiden. Hij relateerde 'zonde' aan 'kunnen', 'willen' en 'doen'. Dat

betekent dat 'zonde' te maken heeft met de instemming om iets te doen (of te laten) waarvan men weet dat God het verboden had. Deze insteek werd overgenomen door Thomas van Aquino. Ondertussen speelde de relatie met Héloïse ook mee. In een brief uitte Héloïse dat zij zich schuldig voelde omdat ze vleeslijke verlangens naar hem had. De ontmande Abélard kende dat verlangen niet meer. Als antwoord legde hij haar uit dat juist het niet toegeven aan dat verlangen háár een plaats in de hemel zou verschaffen. En dat zij daarom beter af was dan hij, die niet meer bij machte was een dergelijk verlangen te overwinnen. Héloïse vroeg voorts twee dingen aan Abélard. Ten eerste dat hij haar de oorsprong van vrouwenkloosters en de inrichting daarvan toonde en ten tweede dat hij regels zou opstellen voor vrouwenkloosters.

In de geest van het 'Sic et non' legde de voorzitter tegen het einde van de bijeenkomst de aanwezigen een gewetensvraag voor. Aan de tafel was te zien dat het eten gesmaakt had. De theepotten waren bijna leeg, even als de diverse schaaltes. Paul Mercken verdedigde het idee dat Abélard thuis hoorde in de humanistische canon. Wat zijn de argumenten vóór en wat zijn de argumenten tégen? Als contra werd opgevoerd dat Abélard volledig bleef opereren binnen de kerk(elijke idiosyncrasie). Hij stelde weliswaar een 'Sic et non' op maar opponeerde niet de kerkleer en trad ook niet uit. Aan de pro-zijde werd gemeld dat elke stroming niet plotseling in volledige breedte aanwezig is in de wereld, ook niet bij één

In de geest van het 'Sic et non' legde de voorzitter Bernard Verlaan tegen het einde van de bijeenkomst de aanwezigen een gewetensvraag voor...

eerste proponent. Voordat er van een 'stroming' wordt gesproken zijn er vaak al bij meerdere denkers kenmerkende elementen aan te wijzen, die pas later als kenmerkend van de betreffende 'stroming' (h)erkend zullen worden. Vanuit die zienswijze, zo oordeelden de aanwezigen, zou Abélard wel als een voorloper geduid kunnen worden. Hij bracht immers bijvoorbeeld heel duidelijk het zélf – menselijk – denken en redeneren in, als 'methode' voor het DENKEN.

Aldus werd het Thé Pensant afgesloten, met een dankwoord aan en een aardigheid voor de spreker. Maar niet zonder notitie te maken van drie boeken die Paul Mercken had meegebracht, te weten:

- *De kunst van het ouder worden*, Ambo 2010, Jan Baars & Joep Dohmen (red.),
- *Humanisme, de geschiedenis van het humanisme*, Boom 1991, van Paul Cliteur en Wim van Doorn (red.),
- *Humanisme*, SWPBook, Amsterdam 2006 van Bert Gasenbeek en Peter Derkx (red.)

Leuk, een column...

In mijn werkzame leven heb ik altijd veel met de (wat oudere) jeugd te maken gehad. Ik heb dat altijd als erg leuk ervaren. Natuurlijk zat er wel eens iemand tussen waarvan je dacht dat hij niet deugde, maar over het algemeen waren het positief ingesteld kerels met wie prima viel samen te werken. Ik heb dan ook altijd tamelijk sceptisch gestaan tegenover het steeds terugkerende geklaag over de jeugd van tegenwoordig. Enerzijds omdat dit geklaag van alle tijden is en anderzijds omdat mijn ervaring anders uitwees. Ook meer recente kritiek op de jeugd van tegenwoordig heb ik met die scepsis bekeken.

Sinds enige tijd geef ik evenwel een inleidende cursus filosofie aan (de onderbouw van) een middelbare school voor HAVO en VWO, en op grond van die ervaring moet ik zeggen dat veel van de kritiek op de

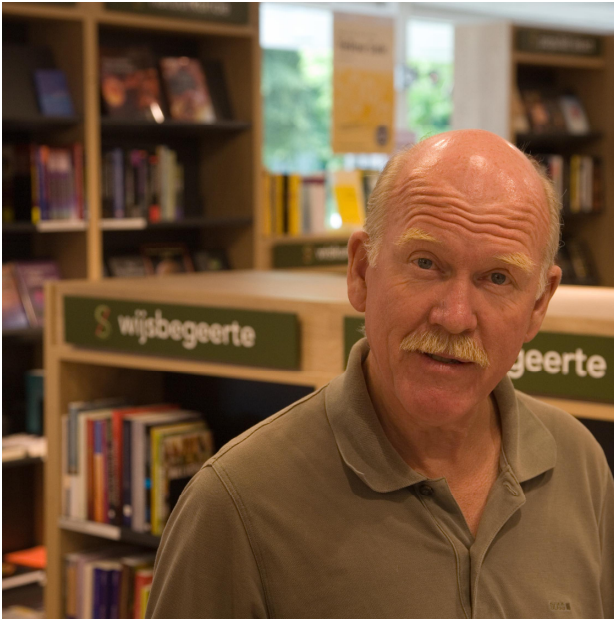
In de doorgeefcolumn geeft iemand een commentaar op actuele ontwikkelingen in de filosofie en de samenleving. Aansluitend vraagt hij/zij aan een zelf aan te wijzen alumnus/na de volgende column te schrijven voor de volgende nieuwsbrief van ongeveer een half jaar later. De column is enerzijds bedoeld om het filosofische debat inhoudelijk te stimuleren en anderzijds bedoeld als 'podium' om met een filosofisch stuk in de openbaarheid te treden.

jeugd waar is. Ze zijn mondig, individualistisch en lijken het naar hun zin te hebben; kortom, niets mis mee. Maar daarnaast weten ze weinig, kunnen zich nauwelijks con-

centreren en compenseren dat gebrek met één allesoverheersende mening, te weten de hunne. Op de vraag waarom een leerling (circa 14 jaar) iets vindt, is het enige antwoord: 'ik vind dat gewoon.' Maar op de vraag waarom vind je dat, is het enige antwoord: 'Omdat ik het vind!' En je ziet ze denken: 'Snap dat dan sukkell!' Zij vormen het stralende middelpunt van hun eigen universum. Dat is weliswaar eigen aan de jeugd, maar naar mijn observatie heeft die houding inmiddels magistrale proporties aangenomen.

Hoe komt dat? Daar kunnen we vele verantwoordelijke voor aanwijzen, maar samengevat komt het neer op hun omgeving! Ouders die in een supermarkt aan dreumes van 4 jaren vragen wat de lieverd vanavond wil eten. Een jeugd medium (ze bestaan echt) die in een televisieprogramma een kind op suggestieve wijze bevraagt over zijn of haar paranormale begaafdheden. Waar dat kind natuurlijk braaf op ingaat, want ze weet van haar ouders dat hij (of zij) echt heel bijzonder is. Het zijn allemaal prinsjes en prinsesjes! Schoolpresentaties, kennis en je best doen, zijn een stuk minder vanzelfsprekend.

Dat wordt nog eens nadrukkelijk bevestigd door wat er op de televisie en op internet gebeurt. Vele programma's en niet te vergeten de reclame prenten ons in hoe bijzonder we zijn en dat onze meningen tellen. Waarop die meningen zijn gestoeld doet niet ter zake. Je bent echt heel bijzonder! Maar je kunt nog bijzonderder, zelfs uniek worden door: deze schoenen te kopen, deze kleur te gebruiken, deze voetbalclub te steunen. De massamens wordt bij de hand genomen om zich een eigen en uniek imago aan te meten. Dat neemt soms merkwaardige proporties aan: 'Ik was laatst zo blij, dat ik een tattoo heb laten zetten, dan kan ik mij dat moment voor altijd herinneren.'

actualiteiten rubriek op de TV de opper hofnar geïnterviewd door de commissaris Bullebas van de rubriek. De hofnar kreeg alle ruimte zijn onschuld te betuigen, aan het einde trefend onderstreept door een gesmoorde[?] snik. Geen enkel vraag over verantwoordelijkheden, geen enkele vraag over ronkende verhalen over externe audits in het rijk van de nar die zo prima waren verlopen, terwijl de desbetreffende firma van niets zegt te weten. Kortom, geen enkele kritische vraag, maar wel aan

Maar deze ontwikkeling beperkt zich niet tot de jeugd en jong volwassenen; ook de ouderen moeten er aan geloven. Ook de serieuze media zetten vooral meningen centraal; gedegen onderzoek wordt schaarser. De kranten puilen uit van de opinies en de columns niet te vergeten: allemaal meningen, weinig feiten. Zo werd laatst in een

het einde een respectvol bedankje voor het feit dat de hofnar zo braaf op alle vragen had geantwoord. Zelfs in het wetenschappelijke debat vieren de meningen hoogtij. Een enkeling verzet zich daartegen. Zo wordt in het boek 'Wat een onzin', Boom 2008, door te wetenschapsfilosofen H. de Regt en H. Dooremalen de vloer aangeveegd

met claims van een aantal pseudo-wetenschappelijke narren. Maar dit soort pogingen om kennis en argumenten weer de plaats te geven die hen toekomt zijn schaars. Veel liever lopen ook de academici mee in de zoektocht naar een eigen identiteit waarmee zij zich kunnen onderscheiden van de massa. Maar hoe

Ik heb dan ook altijd tamelijk sceptisch gestaan tegenover het steeds terugkerende geklaag over de jeugd van tegenwoordig.

doet hij dat? Waar de voetbal hooligan zijn clubshirt als fetisch van zijn identiteit ziet, en de modebewuste jonge mens zich aan tatoeage laat helpen, zo heeft de academicus ook zijn schaamlap: 'ik heb een column.'

Peer de Vries is 35 jaar cavalerie-officier geweest. Na zijn functioneel leeftijdsontslag is hij in Utrecht filosofie gaan studeren. Hij is in 2009 afgestudeerd.

Alumn'ukjes

Philosophers Rally

Meer informatie over de volgende Philosophers Rally is te vinden via:

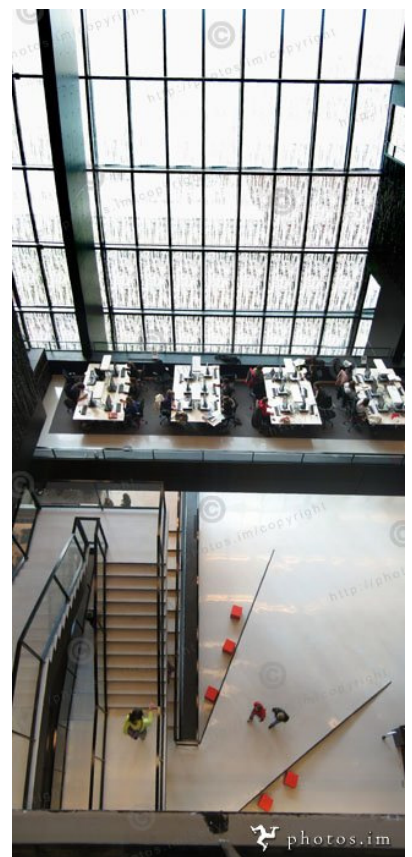
<http://philosophersrally.actieforum.com/login>.

Bibliotheek

Nu eens een keer niet een lijstje titels maar een lijstje digitale bestanden; databanken. Als u de internetpagina van de UU opzoekt (www.uu.nl), klikt u op bibliotheek tab (bovenin het scherm, op de zwarte balk aan de rechterzijde). Aan de linkerzijde van het scherm dat dan verschijnt, ziet u in rood een aantal keuzemogelijkheden staan. Halverwege staat 'Diensten A-Z'. Als u dat aanklikt verschijnt er

een nieuw scherm met een alfabetische lijst in het midden. Rechts in beeld, onder de tekst 'Personal Library' en een animatie, staat opnieuw een rijtje keuzemogelijkheden.

Halverwege staat de tekst 'Digitale bestanden'. Als u dat aanklikt krijgt u opnieuw een lijst. En wel de lijst met Digitale bestanden plus een lijst met 'Bestanden per vakgebied'. Wijsbegeerte treft u aan in de meest rechter kolom, bij het zevende bolletje. U kunt ook de digitale versie van deze nieuwsbrief gebruiken. De rechtstreekse link naar de wijsbegeertepagina is <http://bibe.library.uu.nl/zoek/biblio/index.html>.

Quo vadis

Sinds ruim een jaar ben ik stafmedewerker bij het Wetenschappelijk Bureau van GroenLinks. Bijna alle politieke partijen hebben een wetenschappelijk bureau of instituut, die allemaal op hun eigen manier te werk gaan. Bij ons houdt het werk onder andere in dat we, los van de waan van de dag in Den Haag, proberen langlopende maatschappelijke thema's te analyseren en er een eigen standpunt over te formuleren.

We starten hierover discussies binnen en buiten de partij, in de vorm van opiniestukken, lezingen of boeken. Ik ben dus een groot deel van de tijd bezig met lezen, waarbij filosofische thema's regelmatig aangeraakt worden. Het zal

echter niet verbazen dat ik zelden nog echt filosofisch de diepte in ga - wat ik lees is vooral politiek en maatschappelijk georiënteerd. Langzamerhand merk ik een verschuiving van interesse: waar me eerder de vaak abstracte en universele filosofische theorieën erg interesseerden, voel ik me nu steeds meer aangetrokken tot meer concrete maatschappelijke gebeurtenissen.

Misschien zou ik zelfs wel een tijd

Misschien zou ik zelfs wel een tijd iets heel praktisch willen doen, na zoveel jaren denken...

iets heel praktisch willen doen, na zoveel jaren denken. Ik zal nooit mijn interesse verliezen in filosofie, maar of ik het altijd concreet in mijn werk zal blijven gebruiken weet ik niet. Ik schrijf graag en wil dat blijven doen, en wie weet wat filosofie daar nog voor rol in zal spelen. Het is prettig om via Autarkeia nog een beetje in contact te blijven met de studie, hoewel ik moet zeggen dat ik er tot nu toe weinig mee heb gedaan.

Anna van Dijk

Berichten van het bestuur

Facultaire contactpersoon

In het colofon van deze nieuwsbrief bent u gewend om de naam van Marte Zwierstra te zien. Zij heeft echter een functie aangenomen bij de Universiteit van Groningen. Marte: bedankt en succes gewenst. Irene Conradi heeft tijdelijk de honneurs waargenomen maar geeft het stokje per januari 2011 over aan Quirine van der Steen. Bedankt Irene, welkom Quirine.

De contributie

De contributie voor 2011 is vastgesteld op tien euro.

Adreswijzigingen

De leden van Autarkeia worden dringend verzocht adreswijzigingen zelf door te geven aan de secretaris Lies de Regt.

Filosofie nù

Wat leert de filosofiestudent?

Wat leest zij/hij? Readers! Maar de studiegids licht ook een tipje van de sluier op, een boekenlijstje misschien?

- L.T.F. Gamut, *Logic, language and meaning. Volume I: Introduction to Logic*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1991

- A.P. Martinich, *The Philosophy of Language*, 5th edition, Oxford University Press, 2007

- M. Stokhof, *Taal en betekenis*, Uitgeverij Boom, 2000

Internet Philosophique

De Ritman Bibliotheek

Eerder werd in deze rubriek al melding gemaakt van de Ritman bibliotheek, in het voorjaar van 2002. Deze bibliotheek bevatte een bijzondere collectie hermeneutische werken maar dat is nu verleden tijd. Een grote deel van de verzameling boeken is eind 2010 overgebracht naar de Koninklijke Bibliotheek.

www.folia.nl/nieuws/wereldberoemde-bibliotheek-gesloten-1613.html

Kritische bespiegeling: vormt zo een dergelijke verzameling niet één intellectueel product waarvoor 'Intellectual Property Rights' gelden?

Filosofie as systematic study

Philosophy is the systematic study of the foundations of human knowledge with an emphasis on the conditions of its validity and finding answers to ultimate questions. While every other science aims at investigating a specific area of knowledge, such as physics or psychology, philosophy has been defined as 'thinking about thinking'.

www.newworldencyclopedia.org/entry/Philosophy

Bespiegeling hierbij: wat zeggen de andere encyclopedieën?

Filosofie als game

Filosofie als 'game' en interactieve activiteit? Zeg niet dat de filosofie niet met de tijd meegaat! Zie www.philosophersnet.com/games/

De filosofie van Ayn Rand

<http://objectivisme.nl/>
